

II

Vi återvända till vestra armeen.

Försöket att hindra denna armes inmarsch i hufvudstaden, strandade hufvudsakligast mot Adlersparres skarpsinnighet. Han såg eller tyckte sig se i dessa, under larfven af den största vänlighet, afgifna ordres en hemligt åsyftad önskan att splittra hans makt och med detsamma göra honom sjelf svag och betydelselös.

Efter en med sina förtrognaste officerare hållen konselj i Grans gästgifvaregård, om han borde eller icke borde åtlyda Riksföreståndarens, något alltför mycket egenmäktiga befallning, hvarvid han ock öppet tillstod, att han under dessa den nya regeringens mått och steg tyckte sig, som man säger, se en hund begraven, — förklarade de närvarande, nästan med en mun : att arméen oskingrad skulle intåga i Stockholm, och att man under inga vilkor ville skiljas från befälhafvaren.

Efter emottagandet af ett sådant svar satte sig Adlersparre ner och skref följande rader till hertigen:

»Djup, liflig och rörande var den tillfredsställelse, som jag och mina medbröder kände, när vi emottogo första underrättelsen om Eders Kongl. Höghets ädla beslut att rädda fäderneslandet, det olyckliga, lidande fäderneslandet, och att åter mottaga vården om dess sällhet och lugn. Om något kunnat öka, och i sjelfva verket ökat denna obeskrifliga, ljufva tillfredsställelse, så är det Eders Kongl. Höghets Nådiga, ömma, af nit för fäderneslandet, af kärlek till oss vapenbröder lågande skrifvelse d. 17 dennes. På detta sätt, med

bifall och godhet omfattade af Sveriges hjelte, kunna vi ej ett ögonblick tvifla om det ädla, stora företagens framgång. Vi sväre det nu vid Eders Kongl. Höghets namn och egenskaper. Vi våga härmed nedlägga för Eders Kongl. Höghet vår försäkran om bergfast tillgifvenhet. Min underdåniga lifliga önskan, att inför E. K. H. få personligen uttrycka dessa våra tänkesätt, nödgas jag återkalla, intill dess trupperna inrycka i hufvudstaden. Inbördes förtroende, gemensam helig föresats, att i lif och död ej skiljas, uttryckligen gifna löften för detta ändamål äro grundvalen för vår förening, för vårt vågsamma företag och för vår egen trygghet. Jag *vill, bör* och *kan* således ej aflägsna mig ifrån dessa trupper, ädla vapenbröder, förr än vår enda, enkla föresats är till fullo verkställd, den, att förskaffa Rikets Representanter frihet att sammankomma och frihet att inbördes öfverlägga och besluta. Vi skola aldrig beträdas med att åsyfta något annat ändamål än detta, att vilja blanda oss i andra regerings-angelägenheter, än denna. Endast i afseende på vår enskilda trygghet och vår föresats att ej skingras, måste jag för E. K. H. bekänna: att så länge de fordna Konselj-ledamöterna äro i affärerna, så länge uppenbara fiender till den timade förändringen ega frihet att verka, så länge polisen är i samma hand, som förut, anse vi oss endast af vår täta, orubbliga förening ega personlig frihet. Jag säger detta med den uppriktighet, hvaraf jag tror mig halva gifvit säkra bevis under all den tid, jag fordom haft den nåden vara nära E. K. Höghets person.

Gran d. 18 Mars 1809.

Georg Adlersparre.»

Med hertigens bref till Adlersparre följde ett från Adlercreutz, dateradt d. 17 Mars 1809. Innehållet af den afskickade ordern vidrörs ej häruti, liksom ville Adlercreutz komma ifrån den nog mycket egenmäktiga åtgärden, som dock var en följd af hans inflytande hos Riksföreståndaren. Brevet kan i sin helhet läsas uti Historiska Handlingar III delen, sid. 151. Adlersparres svar må här anföras:

Högvälborne herr baron, general m. m. Jag får den äran aflägga min förbindligaste tacksägelse för brevet af d. 17 dennes.

Det är för mig och mina vapenbröder en stor tillfredsställelse, att ega en stor, förtjent mans, en fäderneslandets väns bifall i vårt företag: detta blir för oss i alla tider fortfarande outplånlig, ljuf tillfredsställelse. Jag utber mig att få förklara detta på mina vapenbröders och mina egna vägnar.

Innelyckte protokoll utvisar, att jag ej *kan* aflägsna mig från mina vapenbröder; att jag följaktligen ej kan åtaga mig någon annan befattning, än att föra dem, intill dess det enkla ändamålet är vunnet, att Rikets Ständer äro tillsammans och utöfvat rättigheten att fritt öfverlägga. Den är ej fäderneslandets och lugnets vän, som försöker att skingra och aflägsna oss, innan detta mål är upphunnet. Vi skola aldrig blanda oss i andra regeringsangelägenheter än denna; men till en redlig man kan man uppriktigt säga, att så länge den fordna styrelsens ledamöter äro mangrant eller talrikt i affärerna; så länge den skedda förändringens uppenbara fiender äro i full frihet att verka; så länge polisen och dess inflytande på pöbeln är i samma händer som förut, anse vi oss ej ega personlig trygghet. Jag förklarar än en gång, att jag nämner detta blott i afseende på vårt beslut att ej

skingras; i öfrigt blanda vi oss ej i några regeringsärender, och jag kan ej emottaga någon annan befattning än den, mina krigskamraters förtroende mig gifvit, intill dess vårt enda, enkla ändamål är upphunnet. Med största högaktning m. m.

Tibble den 19 Mars 1809 ².

Georg Adlersparre.

Denna, i vårt tycke, billiga opposition kom likväl Adlercreutz att för en stund förgäta »högaktningen för den man,» hvilken han i det återopade brevet af d. 17:de kallar »*föremålet för hvar redlig Svensks erkänsla och tacksamhet.*» Eller huru på annat sätt förklara dessa ord i ett bref från Adlercreutz till Björnstjerna: »Jag har på uppmaning af Vestra armeen verkställt en revolution, jag har trott mig härigenom gjort mig förtjent af dess förtroende, jag har bedt dem skynda hit med någon del af deras trupper, för att gifva styrka åt hvad som skett, jag har bedt befälhafvaren skynda hit för att deltaga i viktiga öfverläggningar, helst vi befara fiendens öfvergång öfver hafvet; — i stället för att gå mina önsknings till mötes, låter man trupperna ligga flera dagar öfver vid Barkarby; Adlersparre skickar ett protokoll i stället för att komma sjelf, säger sig icke ega någon säkerhet, så länge många af förra regeringen och den förra polisen äro i verksamhet, med ett ord bibehåller sina trupper i insurrektionstillstånd. Hvad i Herrans namn skall väl blifva af allt detta? — ettdera är han indisponerad af några elaka Jakobiner härstädes, eller är ej hans föremål fäderneslandets fräls-

² Originalbrevet oss meddeladt af friherre C. Adlercreutz.

ning. Jag låter aldrig föreskrifva mig lagar — och skall så länge blodet röres i mina ådror icke tillåta ett par regementen vilja öfverändakasta all ordning och upphäfva sig till styresmän³.

Hade ifrågavarande skrifvelse varit vår enskilda tillhörighet, hade den ej här blifvit anförd, utan offrad åt glömskan; emedan den otvifvelaktigt är dikterad i en icke lugn och Adlercreutz rättkänsla värdig stund. Men i förmodan, att brevet, uti något obehagadt ögonblick, kunnat falla i händerna på någon, som finner sin skadeglädje och uträkning vid att framställa Adlersparre och Adlercreutz såsom fiender, halva vi nu återopat innehållet, för att med detsamma visa allmänheten, hvilken obefogad anledning Adlercreutz hade att tvifla på Adlersparres nit att medverka till rikets frälsning, och huru detta tvifvel grundade sig på de mest lösa och sväfvande hypoteser — foster af en lika lätt uppkommen som försvunnen misstänksamhet.

Författaren säger sig af Vestra arméen uppmanad att verkställa en revolution. *När* och *hvar* lemnades det uppdraget? och om det verkligen lemnades, — hvilket vi högeligen betvifla — hvem åtog sig att vid detta tillfälle representera Vestra armeen? I sin »politiska trosbekännelse» säger väl Anckarsvärd: att han bad general Adlercreutz *att icke åt sitt eget öde öfverlemnade öfverstelöjtnant Adlersparres tillämnade revolutions-företag*; och huru Adlercreutz *med ett slags hånlöje uttryckte sitt tvifvelsmål om någon rörelse ifrån Vestra arméens sida*. Kanske var det denna, utan all auktorisation, framlemnade

³ Originalbrevet dateradt d. 20 Mars, meddeladt af Ryttmästaren Grefve M. Björnstjerna.

supplik, som kom Adlercreutz att hånle åt en möjligtvis hos de upproriska i Wermland befarad fruktan och vankelmodighet, representerad i suplikantens ömmande framställningar, och som pådref Adlercreutz att taga ett parti?

Den af Adlercreutz kontrasignerade ordern från Riksföreståndaren föreskrifver, att Vestra arméens ena hälft förläggas i och omkring den trakt, der befallningen härom inhändigas. Hvem gaf hertigen makt att i denna stund föreskrifva Adlersparre lagar — Adlercreutz och hans 6 adjutanter? Att Adlersparres ej genast underdånigt böjde sig för denna sjelfskapade myndighet, kan ej ligga honom till last; men väl, om han gjort det. Han hade då med detsamma sjelf öfverkorsat det vackraste löftet i sin Proklamation: »Vi halva räckt hvarandra handen uppå, att rikets fäder och lagstiftare skola ega frihet *under våra vapens skydd*, att sammanträda, för att öfverlägga och besluta öfver det lidande och eljest snart förstörda fäderneslandets angelägenheter; vi hafva räckt hvarandra handen uppå att för deras fötter nedlägga de vapen, hvilka vi för deras frihet tillgripit; oförfärad krigsmäns sammanhållna svärd skola sedan omkring svenska lagstiftares öfverläggningsrum bilda en skyddsmur, som ingen våldsmakt förmår bryta.»

Adlersparre insåg redan då, hvad som sedermera besannades, att hertigens befallning skedde på en inrådan af Adlercreutz, hvilken, så väl genom släktskapsförbindelser som flera andra orsaker, stod i närmare förtrolighet med flere af de personer, som tillhörde det förderfliga regerings-systemet; och känt är, att dessa ej sparade sina ansträngningar att insnärja den finske hjälten i sina nät, ehuru han, vid

nogare besinning, sönderslet dem, som ett vredgadt lejon sönderrifver jägarens snaror. Om Adlersparre nu inbillade sig, att Adlercreutz i dessa förförelsens ögonblick, då han verkligen lyssnade på dåliga rådgifvares haltande förslager, åsyftade att med ett slags maktspråk göra Adlersparres anspråk om intet; så tycks en sådan hos den senare förment förmodan ej sakna all grund, åtminstone för att döma af trovärdigt folks påståenden, och deribland Anckarswärds: »att Adlercreutz genast började behandla Adlersparre som en underlydande; hvarpå den till Grans gästgifvaregård affärdade ordre för den sistnämnde att *allena* komma till Stockholm, och för hans trupper att stanna, var ett omiskännligt bevis.» — Med sin protest mot den obehöriga och något förnärmande befallningen, visade Adlersparre, att han stod på sjelfständig botten, och att han genomskådat planen att få honom spela den blinda undergifvenhetens roll.

Att den decimerande ordern hade sitt egentliga upphof uti Gustavianska koteriets bakslughet, är vår öfvertygelse. Förevändningen, att *nödvändigheten ej fordrade hela Vestra arméens närvaro i Stockholm*, öfverensstämmer dessutom ej rätt väl med innehållet af det bref, general Adlercreutz (straxt före befallningen till Adlersparre) anmodade sin bror, major Gustaf Adlercreutz, att tillskrifva Björnstjerna, och ur hvilket vi anföra dessa rader: »Hertigen har i går skrifvit till Adlersparre; men bror Carl ber, att du i alla fall påskyndar de truppers marsch *hit*, som Adlersparre destinerat att gå ända fram, emedan garnisonen härstädes (Stockholm) är nog svag»

4 Efter originalbrefvet.

Adlercreutz' klagan öfver Vestra arméens uppehåll i Barkarby, är i högsta grad obefogad. Denna armé hade då gjort 32 mil på 9 dygn under oräkneliga svårigheter och behöfde hvila. Den kunde det också tryggt, efter den emottagna underrättelsen om konungens arrestering. Hvad slutligen hela Vestra arméens inmarsch i hufvudstaden beträffar, så har ingen lyckligare afvisat klandret deremot än Adlersparre sjelf, då han i sin »Berättelse säger: »Konungen har från thronen, med de mest smickrande loford, gifvit sitt bifall åt Vestra arméens åtgärder. Nationens fria representanter hafva gjort detsamma, och förklarar den sin lifliga erkänsla; en stor mängd af Riks-ståndens ledamöter, och isynnerhet af Bonde-ståndets, hedrade mig alla dagar med besök, och med den enträgna, ofta med tårar yttrade begäran, *att jag skulle hos konungen anhålla om Wermländska fördelningens qvarblifvande i Stockholm under hela Riksdagen.*»

III

I Tibble gästgifvaregård förlades högqarteret d. 18 Mars. Dagen derpå afsändes major Skjöldebrand med depecher till Riksföreståndaren och general Adlercreutz. Han återkom d. 20:de med nedanstående bref från Hertigen:

»Min bästa Adlersparre! Edert bref har jag emottagit i förmiddags af major Skjöldebrand. Jag igenkänner i edra försäkringar den varma tillgifvenhet, som fordom eldat eder tillgifvenhet för min person, men just dessa af Eder yttrade tänkesätt fordra, att, som jag icke genast kan få tala enskildt med Eder,

jag lika öppen hjertligt gifver Eder mina tänkesätt tillkänna.

Uti den olyckliga ställning mitt fädernesland sig befann, tvekade ej mitt hjerta att antaga styrelsen, då den mig tillböds af dem, som bidragit till regemensförändringen. Jag har sökt, enligt min pligt, att på allt möjligt sätt gå Sveriges tryckta undersåtares önskan till mötes, i det jag sammankallat Riksens Ständer, som hafva en oinskränkt rätt att besluta om rikets välfärd. Jag har afsändt till Frankrike och de öfriga med oss krigande makter sändebud att bemedla fred. Jag har på allt sätt bidragit till lugnets bibehållande uti hufvudstaden, och den Högste har gynnat mitt bemödande, så att lugn och stillhet råder här öfverallt. Gud, som allas hjertan ser, känner mitt oegennyttiga uppförande, och att intet särskildt ändamål har styrt mina steg; men persekutioner äro långt från mina tankar, och uti sådant vill jag aldrig taga del. — Att förändra den nuvarande så kallade konseljen, då ej Ständerna sådant särskildt förordna, är ett steg, som leder till följder, hvilkas outredda händelser kunna medföra sådana uppträden, som skulle, om icke hasta till förderf, kasta en skugga på alla dem, som deltagit uti den händelse, som sig tilldragit. Den är dessutom skiljd från sådana personer, som hafva annat till föremål än rikets sanna bästa. Som ni varit frånvarande ifrån de sista här tilldragna händelser, känner ni ej rätt beskaffenheten af deras uppförande; och enskilda intressen böra ej hafva någon inflytelse på det helas välfärd. Jag väntar således af Eder, som en gammal vän, att Ni afböjer allt sådant, som har sitt ursprung från små intriger och som i en framtid ligger i vägen för mitt fosterlands säkerhet; men skulle sådant ännu äskas,

och man vill med våld förmå mig att göra sådant, som är emot min fulla öfvertygelse för rikets sanna väl, afsäger jag mig all befattning och återtager mitt förra lugn, underkastande mig med trygghet det öde mig Försynen beskärt, och är färdig att sluta mina dagar, väl öfvertygad, att jag aldrig gjort något afsteg från ärans väg och den pligt, jag af hjertat varit mitt fädernesland skyldig.

Jag väntar dock af vår gamla bekantskap, i anledning af min uppriktiga vänskap för Er, min bästa Adlersparre, att, innan Ni tager uti detta mål något vidare beslut, jag får tala mundtligt och enskildt med eder: mitt förtroende skall Ni hafva oinskränkt, — och som alla mina skäl äro så vidlyftiga, att hvarken tid eller tillfälle medgifver att skriftligen anföra dem; så önskade jag att ju för dess heldre få detta nöje. Med all aktning förblifver jag eder goda vän

CARL.»

Hertigens bref besvarades genast på detta sätt af Adlersparre: »För E. K. Höghets fötter nedlägger jag min djupa, vördnadsfulla erkänsla för den nådiga skrifvelse, med hvilken E. K. H. hedrat mig. Intrycken deraf äro outplånliga hos mig; jag ser fäderneslandets räddare, Svenska thronens enda lagliga arftagare, på en gång och inom samma rader uttrycka sitt lågande nit för Sveriges välgång!

Bevare Gud, att E. K. H. skulle öfvergifva det till undergång lutande fosterlandet, just i den stund, då det af ingen annan hand än E. K. H. kan räddas. Är det möjligt, att de härvarande truppernas rena, oegennyttiga, saktmodiga nit af någon kunnat framställas under formen af tvång på E. K. H:s egen, väl-

görande vilja, då likväl hvarje individ af dessa trupper lågar af kärlek och trohet för E. K. H:s person? Jag vågar derernot försäkra, med en redlig mans uppriktighet, att de, som bära farhåga för dessa truppers sammanhållning, som hata vår omtanka för egen preservation under och efter det vågade företagets fullbordan, som med hufvudbry och humör bemöda sig för vår förskingring, för vårt afvändande från det ändamål vi oss föresatt, — äro ej vänner af E. K. H., ej af fäderneslandet, ej af den gjorda förändringen. Jag vågar förutsäga, att den dag kommer, då de nu i verket satta intrigernas ändamål visar sig, och att den nu hatade corps, som jag med ousäglig tillfredsställelse kommenderar, blir E. K. H:s, fäderneslandets och förändringens säkraste, kanhända enda, men orubbliga stöd.

Det är bedröfligt, att personer finnas, som ej vilja inse, i hvad vådlig belägenhet vi befinna oss; som redan låtsa att hafva förgätit hvad vi lofvat fäderneslandet. E. K. H. kan aldrig upphöra att gifva oss beskydd och rättvisa: det är på den senare vårt förtroende hvilat.

Ljuf blir för mig det ögonblick, då jag personligen får den nåden nalkas E. K. H:s, min gamle beskyddares person. E. K. H. skall nu, som alltid, i mig finna en ärlig man, utan enskilda, ensidiga, egennyttiga afsigter. E. K. H. skall äfven finna, att den corps jag kommenderar, utgör en sällsynt samling af saktmodigt nitiske män, som varmt och orubbligt nitälska för allmänt väl och äro alldeles känslolöse för egna fördelar.»

Georg Adlersparre.

Kuriren, som framförde denna skrifvelse till Riksföreståndaren, medhade följande bref till Stats-sekretären Lagerbjelke:

»Jag får på det förbindligaste tacka för herr Friherrens bref af d. 17 dennes, med åtföljande tryckta handlingar. Berättelsen till svenska folket är, efter mitt begrepp, särdeles väl författad och rakt ledande till ändamålet. Jag besvär Tit. vid vår gamla vänskap, och vid vår nu förnyade, som på min sida är särdeles uppriktig, - afböj all halfmessur, allt haltande å ömse sidor, all usel små-intrig, hvaraf jag redan sett omisskänneliga tecken. Gå rakt fram, men saktmodigt och med säkra steg, till målet: bemöt oss ärligt, ty vi äro de mest saktmodiga och välvilliga människor fäderneslandet eger. Afböj små chikaner och misstroende, ty vi blifva ej duperade, och vid sådana försök kunna vi blifva allvarliga. Här kommo i går charmanta ordres: *Att hertigen ej ämnar se oss i staden, utan långt utanför*: detta är småsak, men bevisar dock något. Försöken att redan på vägen skingra oss, betyda ännu mera. Den får blodskuld öfver sitt hufvud, som nu missleder eller slappar den allmänna välviljan. Efter att hafva med artilleri gjort 32 mil på 9 dygn under oräkneliga skjutssvårigheter, hafva vi behöft ett par dagar för att hvila oss och för att *oskingrade* komma till Stockholm.

Georg Adlersparre.»

IV

Forsell, återkommen från sin beskickning till von Döbeln, träffade nu Adlersparre i Tibble, 3 mil från Stockholm.